

Юрків Н.М.

ВПЛИВ ФАКТОРІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ДОВКІЛЛЯ

Виходячи з поняття екологічної безпеки лісових підприємств, встановлено систему факторів екологічної безпеки процесу виробництва експортної продукції з деревини. Здійснено класифікацію цих факторів на окремих етапах виробничого процесу. Виконано аналіз факторів екологічної безпеки на навколишнє природне середовище в процесі здійснення експортної діяльності лісових підприємств.

Ключові слова: екологічна безпека, експортна діяльність лісових підприємств, фактори екологічної безпеки, технологічних процес, виробництво експортної продукції.

Постановка проблеми. Екологічна безпека діяльності підприємств лісового господарства з урахуванням вимог сталого лісочористування є результатом трансформування екологічних потреб людини і суспільства під впливом інтенсифікації негативних наслідків виробництва матеріальних благ.

Особливістю лісового господарства як важливої складової загального народногосподарського комплексу є те, що вона повністю базується на природних ресурсах лісу. Поряд з цим лісова галузь несе значне загальноприродне і соціальне навантаження. Великої шкоди довкіллю завдається як в процесі заготівлі, так і на етапі технологічної обробки деревини.

Існує певне протиріччя між економічними вигодами експорту продукції і негативними екологічними та соціальними наслідками виробництва продукції з деревини. Одним із етапів розв'язання такого протиріччя є дотримання екологічно безпечних вимог технологічного процесу виробництва продукції з деревини. Для цього актуальним є систематизація і всестороннє дослідження факторів, які впливають на екологічну безпеку для запобігання їх негативного впливу на довкілля.

Аналіз попередніх публікацій. Для визначення факторів екологічної безпеки процесу виробництва експортної продукції з деревини, необхідно спочатку з'ясувати саме поняття екологічної безпеки.

Сьогодні відомі різні підходи до тлумачення поняття “екологічна безпека”. Професор А. Качинський визначає екологічну безпеку як компонент національної безпеки, що забезпечує захищеність життєво важливих потреб людини, суспільства, довкілля та держави від реальних або потенційних загроз, що створюються антропогенними чи природними факторами стосовно навколишнього середовища [1].

Професор М. Реймерс тлумачить екологічну безпеку як сукупність дій, станів і процесів, що прямо чи опосередковано не призводять до серйозних збитків, що завдаються природному середовищу, окремим людям і людству загалом [2].

А. Урсул описує значення екологічної безпеки як “сукупності певних властивостей навколишнього середовища і створюваних цілеспрямованою діяльністю людини наслідків, за яких ... забезпечується збереження здоров'я і життєдіяльності людей та унеможливорюються віддалені наслідки цього впливу для теперішнього і наступних поколінь” [3].

Необхідність забезпечення еколого-економічної безпеки діяльності суб'єктів господарювання довів професор В. Кравців, який розкрив економічний зміст даного поняття та обґрунтував теоретико-методичні засади формування регіональної екологічної політики як цілісної системи управління екологічною безпекою, а також розробив пропозиції щодо вдосконалення механізмів її реалізації [4].

В наведених трактуваннях екологічна безпека розглядається, здебільшого, на глобальному і державному рівнях. Проте, основне і системне навантаження на природу здійснюється з боку суб'єктів господарської діяльності – підприємств різних галузей економіки. Особливо важливою ця проблема є для тих підприємств, операційна діяльність яких базується на природних ресурсах, зокрема, для підприємств лісової галузі.

На сьогодні немає чітко сформованої системи факторів екологічної безпеки експортної діяльності лісових підприємств та опису їх впливу на довкілля.

Метою статті є дослідження впливу факторів екологічної безпеки експортної діяльності лісових підприємств на навколишнє природне середовище, їх систематизація на етапах виробничого процесу.

Виклад основного матеріалу. Кожний напрям чи вид економічної діяльності має свою ступінь навантаження на лісові ресурси. Наприклад виробництво деревини для вітчизняної вуглевидобувної галузі та виробництво експортної продукції різним чином впливають на лісові ресурси. Деревина на експорт повинна відповідати жорсткішим стандартам, що значно збільшує експлуатаційні площі під час вибору необхідної деревини, а також під час виробництва продукції на експорт. В процесі заготівлі та технологічної обробки експортної деревини утворюється велика кількість відходів, які, зазвичай, не знаходять подальшої повної переробки в наслідок низької, порівняно з експортом, рентабельності таких виробництв. Експортну продукцію українських підприємств здебільшого складає деревина твердолистяних і шпилькових порід, значні вирубки саме цих порід для формування експорту підприємства можуть призвести до порушення природної структури лісів, навіть за умов інтенсивного і цілеспрямованого процесу відновлення лісів.

Ймовірні можливості для досягнення екологічно безпечних умов експортної діяльності підприємство визначає методом діагностування теперішнього стану процесу і порівняння цього стану з встановленими нормами, вимогами та потребами на кожному етапі виробництва. Тобто, визначає наявність проблем, момент її виникнення і ступінь розвитку.

Система факторів екологічної безпеки технологічного циклу експортного виробництва, як найважливішого в інтегрованих процесах формування екологічної безпеки експортної діяльності та які необхідно діагностувати для визначення стратегій екологічної безпеки, наведено на рис 1.

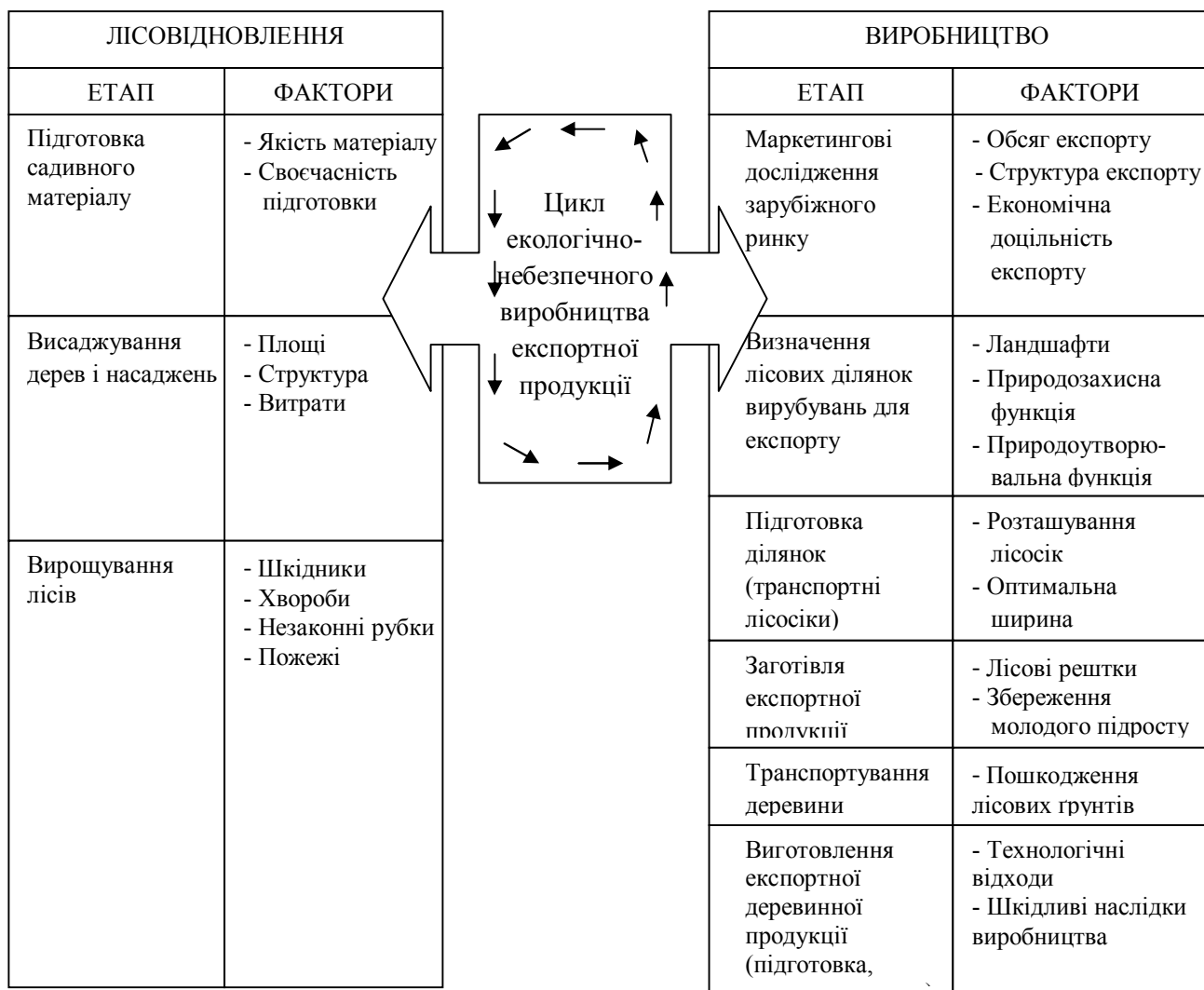

Рис 1. Фактори екологічної безпеки технологічного циклу виробництва експортної продукції
Джерело: розробка автора

Виробництво експортної продукції мотивується потребами зовнішнього ринку, що є предметом повсякденних маркетингових досліджень. Екологічна безпека цього процесу досягається визначенням оптимального, не перевантажного для екології обсягу експортних вирубок, безпечної для екобалансу лісових територій господарства структури експортної продукції, економічно вигідних експортних контрактів. Дослідження і аналіз зовнішнього ринку, оптимізація експортних поставок відповідно до можливостей підприємства і кон'юнктури ринку – це складові загального процесу управління екологічною безпекою експортної діяльності підприємств лісового господарства.

Визначення конкретних лісових ділянок для експортних вирубок в плані екологічної безпеки передбачає врахування загальноприродних функцій лісових територій підприємства – ландшафт, захист природних екосистем, тощо.

Підготовка експортних лісосік передбачає такі екологічно небезпечні заходи, як вирубку транспортних просік, які не повинні порушувати природні водостоки та призводити до ерозії лісових ґрунтів.

Заготівля експортної деревини супроводжується значною кількістю відходів, які є наслідком жорстких стандартів до експортної продукції. Екологічно безпечний стан вимагає їх мінімізацію.

Значного екологічного навантаження завдає лісовим територіям підприємств етап транспортування деревини до місць кінцевого перероблення. Потужні транспортні засоби руйнують родючий шар лісових ґрунтів і порушують природні водостоки.

Етап заключного виробництва експортної продукції в екологічному плані небезпечний значними відходами кори, залишків деревини та шкідливими викидами в атмосферу токсичних речовин.

Екологічну спрямованість повинен мати і процес відтворення лісів – важливо дотримуватися балансу площ експортних вирубок і молодих насаджень з урахуванням втрат насаджень в процесі довгого періоду вирощування товарної продукції. Важливим є відтворення первозданної структури лісів, що є умовою

збереження лісових екосистем. Процес експортного виробництва і компенсації такого виробничого навантаження в процесі відновлення лісів визначається внутрішніми факторами підприємства.

Під час діагностики внутрішніх факторів екологічних умов діяльності підприємства можна тільки частково визначити причини виникнення і розвитку проблеми екологонебезпечного стану. Справа в тому, що екологічна безпека діяльності підприємств знаходиться під впливом значної кількості факторів зовнішнього середовища, які, в багатьох випадках, і є причиною екологічних проблем.

За наслідками і ступенем управлінського впливу з боку суб'єкта господарювання фактори зовнішнього середовища доцільно поділити на дві групи:

- фактори, які пов'язані із задоволенням потреб людини як живого організму і складової загальної біосфери (виконання соціальних функцій лісів);
- фактори, які пов'язані з суспільним виробництвом та життєдіяльністю сучасного суспільства (процес протидії шкідливим наслідкам матеріального виробництва і життєдіяльності людей, збереження лісів).

Лісові території господарств витримують значне соціальне навантаження – задоволення потреб людини у відпочинку, оздоровленні інформаційному та естетичному розвитку людини. В той же час, фактори такого зовнішнього впливу можуть бути, певними чином, керовані господарством – обмеження господарством туристичних маршрутів, зон відпочинку, мисливських угідь залежно від можливостей лісових територій господарства витримувати такі навантаження і приносити прибуток, який дозволив би компенсувати таке навантаження.

Висока інформованість суспільства, науково-технічний прогрес активно впливають на формування вподобань споживачів. Такі зміни вподобань можуть мати як позитивні моменти для екологічної безпеки – люди все більше розуміють значення природних ресурсів для їх існування й справжню ціну, яку потрібно платити природі за використання її ресурсів, так і негативні наслідки – перевантаження природи, формування такої соціальної інфраструктури лісових територій, які порушують первозданий природний баланс.

Значно небезпечнішою загрозою для експортної ресурсної бази лісових підприємств є група соціальних факторів, які пов'язані з виробництвом продукції і життєдіяльністю людей.

Велетенські обсяги шкідливих виробничих викидів в атмосферу, інтенсивне використання мінеральних добрив, гербіцидів і пестицидів в сільському господарстві, забруднення каналізаційними стоками річок і водойм, негативно впливають на процеси вирощування та якість ділової деревини, призводять до порушень лісових екосистем, істотно зменшують природно-ресурсний потенціал підприємств лісового господарства.

Незважаючи на низку державних заходів із компенсації наслідків такого навантаження на природу шляхом сплати підприємствами значних екологічних податків, такі зовнішні фактори несуть найбільшу загрозу для екологічної безпеки лісів і, відповідно, для екологічної безпеки такого напрямку діяльності, як виробництво експортної продукції.

Отже, екологічні умови здійснення експортної діяльності лісових підприємств знаходяться під впливом системи факторів, що визначають інтереси підприємства (внутрішні фактори), а також факторів, що визначають інтереси суспільства і природи в їх гармонійному поєднанні (зовнішні фактори).

Висновки. Фактори екологічної безпеки технологічного циклу виробництва, як найважливішого в інтегрованих процесах формування екологічної безпеки експортної діяльності пропонується поділяти на зовнішні та внутрішні. Діагностувавши їх вплив і порівнявши умови діяльності зі встановленими нормами, вимогами та потребами на кожному етапі виробництва, визначаються стратегії екологічної безпеки діяльності підприємства.

Враховуючи те, що лісова галузь несе значне загальноприродне і соціальне навантаження, а також те, що на окремих етапах технологічного процесу виробництва експортної продукції завдається значної шкоди довкіллю, таке виробництво повинно бути екологічно безпечним і економічно вигідним.

Встановлені та систематизовані фактори екологічної безпеки можуть стати вагомим інструментом в розробленні стратегії екологічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності лісових підприємств.

Література

1. Качинський А. Сучасні проблеми екологічної безпеки України \ А. Качинський. – Київ : Національний інститут стратегічних досліджень; №33. 1994. – 48 с.
2. Реймерс М. Природопользование. [словарь-справочник]/ М. Реймерс – М.: Мысль. – 1990.– 637 с.
3. Урсул А. Экологическая безопасность: развитие, проблемы перспективы / А. Урсул. // Социально-политические науки. – 1991. – № 12. – С. 3–11.
4. Кравців В.С. Сталій розвиток та екологічна безпека//Регіональна політика. Вип. XX. – Львів, 2000. - 212с.

References

1. Kachynskij A. Suchasni problemy ekologichnoj bezpeky Ukrainy \ A. Kachynskij. – Kyiv : Nacionalnyj instytut strategichnyh doslidzen; №33. 1994. – S. 48.
2. Kravciv V.S. Stalij rozvytok ta ekologichna bezpeka// Regionalna polityka. Vyp. XX. – Lviv, 2000. – S. 212.
3. Rejmers M. Prirodopolzovanie. [slovar-spravochnik]/ M. Rejmers – M.: Mysl. – 1990.– S. 637.
4. Ursyl A. Ekologicheskaja bezopasnost: razvitie, problemy, perspektivy / A. Ursyl. // Socialno-politicheskie nauki. – 1991. – № 12. – S. 3–11.

Юрків Н.Н. ВЛИЯНИЕ ФАКТОРОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ЭКСПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛЕСНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ

Исходя из понятия экологической безопасности лесных предприятий установлена система факторов экологической безопасности процесса производства экспортной продукции из древесины. Осуществлена классификация этих факторов на отдельных этапах производственного процесса. Выполнен анализ факторов экологической безопасности на окружающую природную среду в процессе осуществления экспортной деятельности лесных предприятий.

Ключевые слова: экологическая безопасность, экспортная деятельность лесных предприятий, факторы экологической безопасности, технологических процесс, производство экспортной продукции.

Yurkiv N. FACTORS INFLUENCE OF ECOLOGICAL SECURITY OF FOREST ENTERPRISES EXPORT ACTIVITIES ON THE ENVIRONMENT

It was established a system of environmental safety factors of the production process of exports wood products that was based on the concept of environmental security of forest enterprises. The classification of these factors at various stages of the production process was made. An analysis of environmental safety factors on the environment in the course of forest enterprises export was done.

Keywords: environmental security, export activities of forest enterprises, the factors of environmental safety, technological process, manufacturing exports products.

Юрків Н.М. – Національний лісотехнічний університет України, аспірант кафедри “Менеджмент зовнішньо-економічної діяльності”; м. Львів, Україна, e-mail: borysnadia@ukr.net

Рецензент: Шевченко Г.С. д.е.н., проф. Національного лісотехнічного університету України